

Samhällsekonomisk utblick

Industristöd och statsstöd

Oktober 2026

Industristöd förknippas ofta med statligt stöd för att stödja tillverkningsindustrin i den internationellt konkurrensutsatta sektorn. Vanlig kritik är att drivkraften minskar att effektivisera och utveckla verksamheten, vilket gör att skyddade företag så småningom ändå måste lägga ner. Men offentliga stöd kan utformas på olika sätt och det finns numera flera argument för att statsstöd kan behövas för att skynda på samhällsviktiga förändringar och periodvis stödja nödvändiga omställningar. Lärdomarna kommer från bland annat den globala finanskrisen, pandemin och den geopolitiska utvecklingen. Riktade investeringar kan även öka takten i klimatomställningen. Utmaningen är att utforma stöd som ger stor samhällsekonomisk nytta.

Industripolitik består av offentliga stöd riktade till industrin och de har varit en del av samhällsekonomin sedan lång tid tillbaka. Under 1970-talet var stöden omfattande i många länder i Europa. Kombinationen av överproduktion, låg efterfrågan och ökad global konkurrens satte industrin i ett svårt läge. Det krävdes genomgripande förändringar för att ställa om till de nya förutsättningarna. Men Sverige och stora delar av Europa fortsatte med de omfattande industristöden. De hjälpte inte och efter några år lades varven ned, stora delar av teko-industrin försvann och stålindustrin strukturerades om.

Foto: Mikael Svensson

Slutsatserna från satsningar på 1970-talet var att stöden gav kortvariga positiva effekter på sysselsättningen, men inga eller till och med negativa effekter på längre sikt. Stöden medförde att strukturomvandlingen blev mer utdragen än den skulle blivit utan stöden. De samhällsekonomiska kostnaderna för att upprätthålla sysselsättningen var också mycket stora. Likande resultatet sågs i andra länder i Europa. Lärdomen som drogs var att offentliga resurser inte ska användas för att skydda företag från den internationella konkurrensen.

En annan vanlig invändning mot riktade offentliga stöd är att staten inte kan samla in all information som krävs för att avgöra vilka företag eller innovationer som har bäst möjligheter att lyckas på lång sikt. Företagen har själva bästa kunskaper om vilka förutsättningar som gäller på marknaden. Sannolikheten bedöms också som mycket låg att staten har förmåga att förutse vilka innovationer som kommer ge de största samhällsekonomiska intäkterna. Därför etablerades normen att marknaden själv hittar de bästa lösningarna genom fri konkurrens och internationell handel.

Andra invändningar är att statliga stöd ger intäkter till ett fåtal företag medan kostnaderna bärs av hela samhället. Samtidigt kommer möjligheten att få statliga stöd göra att företag lägger resurser på att påverka politiken. Stöden riskerar att gå till företag med störst resurser att påverka i stället till dem som skulle ge störst samhällsekonomisk nytta. Offentliga stöd kan också snedvrider konkurrensen genom att kapital och arbetskraft styrs bort från mer produktiva företag som inte får stöd. Dessutom kan andra länder genomföra motåtgärder som gör att handeln med omvärlden minskar.

Förändrad syn på industripolitik

Det finns inte någon etablerad definition av industripolitik. Men under 2000-talet har det utvecklats en mer generell beskrivning av politiken. Numera avses offentliga insatser som uttryckligen syftar till att förändra ekonomins struktur för att uppnå särskilda samhällsmål. Det betyder att många offentliga insatser kan ses som sådan politik och de kan vara riktade mot flera branscher. Till exempel kan upphandlingsregler som medför ökad efterfrågan på klimatsmarta varor och utbildningsinsatser till en viss bransch ses som sådan politik. Även insatser som stödjer klimatomställningen kan ses som industripolitik.

Bland ekonomer har synen på industripolitik till viss del förändrats under 2000-talet. En anledning till det är att det har kommit fler och metodmässigt [bättre studier](#) av tidigare satsningar som hittar positiva effekter av vissa typer av industripolitik. Användningen av flera utfallsmått har också gett en mer nyanserad bild av hur politiken slår igenom på ekonomin.

Den globala finanskrisen 2007–2008 och pandemin 2020–2023 (WHO meddelade att den nu var över) har också påverkat synen på offentliga stöd. Kriserna visar på olika typer av brister som hade kunnat mildrats med en annan resursfördelning i ekonomin eller med riktade offentliga resurser. Finanssektorn drog till sig för mycket resurser som kanske hade kunnat styras om till andra branscher med hjälp av viss statlig reglering. Pandemin visade att marknaden var känslig för kraftiga störningar i de globala utbudskedjorna. Det visade sig också att det krävdes offentliga resurser för att garantera tillgången till flera produkter.

Kina har under lång tid använt olika former av industristöd för att skydda och utveckla företag inom många olika branscher. Det finns flera beräkningar av stödets omfattning och de varierar en hel del [mellan studier](#). Men merparten av resultaten pekar mot mer stöd i Kina än i Europa. En studie från OECD gör bedömningen att subventionerna till kinesiska företag kan vara tre till åtta gånger större än till jämförbara företag i OECD-länderna. Stöden ger kinesiska företag stora konkurrensfördelar som gör det svårt för företag från andra länder att hävda sig i den globala konkurrensen. De har gjort att Kina tagit stora andelar av marknaden för flera varor.

Röster har höjts för att något liknande kan behövas för företag i Europa. Det skulle innebära stora kostnader för samhället utan garantier för framgång. Men det utesluter inte att det kan behövas riktade stöd till strategiska verksamheter

för att utveckla EU:s inre marknad för vissa varor och tjänster där Kina har en dominerande ställning.

Samhället står inför flera utmaningar som flera bedömer är svåra att hantera utan en ökad offentlig inblandning. Det gäller i synnerhet den demografiska utvecklingen, klimatomställningen, energitillgången, och de politiska och ekonomiska utmaningarna på grund av AI. Staten kan behöva reglera vissa marknader, ge stöd som påverkar företag i en viss riktning, samt ingå offentlig-privata partnerskap för att genomföra nödvändiga investeringar för samhället. Det kan också behövas särskilda offentliga stöd för att minska regionala eller inkomstmässiga skillnader som kan uppstå vid stora omställningar.

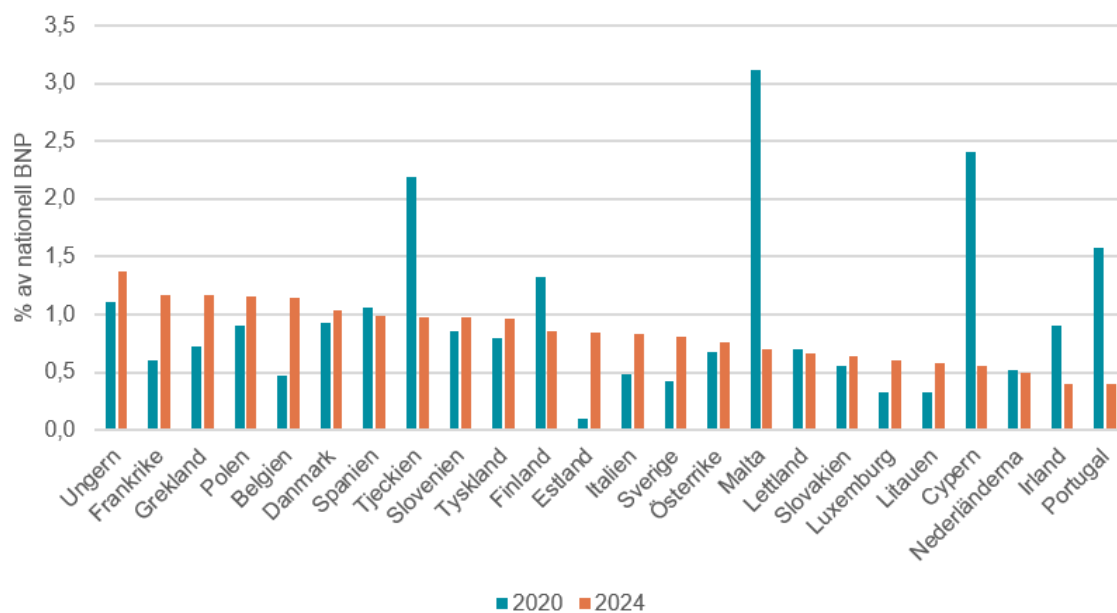
Statsstöd

EU:s inre marknad bygger på fri rörlighet av människor, kapital, varor och tjänster. Tanken är att EU ska vara en marknad med fri konkurrens där företag verkar på samma villkor med kvalitet och effektivitet som konkurrensfaktorer. På en sådan marknad medför riktade offentliga stöd i ett land att företag från det landet får en fördel gentemot liknande företag i andra medlemsländer. Därför är grundregeln inom EU att det inte är tillåtet med statsstöd. Statsstöd är allt som finansieras med offentliga medel och som ger ett eller flera företag en konkurrensfördel.

Statsstöd får bara lämnas om det godkänns av Europeiska kommissionen eller har utformats enligt särskilda undantagsregler. Undantagen gäller för stöd till företag inom områden som har pekats ut som viktiga för den inre marknaden. Det bestäms bland annat av den ekonomiska verkligheten som [exempelvis stöden](#) till energiintensiva industrier och andra verksamheter som har påverkats indirekt (prisökningar på vissa produkter) av kriget i Mellanöstern. Inom ramen för [regionalfonden](#) går det också att ge stöd för att stärka små och medelstora företag på olika sätt.

Figur 1 visar hur mycket medlemsstaterna satsade på statsstöd 2020 och 2024 som andel av BNP. Andelarna är sorterade från landet som satsade mest till minst 2024. Andelen 2024 varierar mellan 1,4 procent i Ungern till 0,4 procent i Portugal. Sveriges utgifter för statsstöd uppgick till 0,8 procent av BNP. Det motsvarar drygt 40 miljarder svenska kronor, vilket är ungefär Sveriges bruttoavgift till EU. I genomsnitt uppgick statsstöden till 0,9 procent av BNP 2024. Andelen var ungefär densamma 2020.

Figur 1 Totalt utbetalat statsstöd i EU 2020 och 2024 som andel av BNP

Källa: https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/scoreboard/scoreboard-state-aid-data_en

Pandemin tog fart under 2020 och då öppnade EU för pandemirelaterade stöd. Den stora satsningen ([RRF och NextGenerationEU](#)) kom 2021. I genomsnitt gick ungefär hälften av stödet till pandemirelaterade insatser 2020. Andelen var 30 procent 2022 och cirka 1 procent 2024. En stor andel av stöden 2024 gick till [miljöskydd och energibesparande åtgärder](#).

EU har industripolitik

En starkare inre marknad ses som en förutsättning för ekonomisk utveckling i Europa. Därför är det också målet för många politikområden (inklusive industripolitiken) på EU-nivå att stärka den inre marknaden. Men den globala finanskrisen 2007–2008 gjorde att diskussionen inom EU tog fart om industrins roll och industripolitikens möjligheter att bidra till ekonomisk tillväxt. Industrin skulle ta Europa ur krisen och sågs som avgörande för Europas utveckling. Det krävde en mer aktiv industripolitik på Europainivå som Kommissionen utvecklade [2012–2014](#).

Även om vissa sektorer nämns var det fortsatt fokus på en bred industripolitik, det vill säga att ta bort konkurrenshinder inom industrin. Industripolitiken blir mer riktad med den [europeiska gröna given](#) som kom 2019. Målsättningen var att förmå industrin att skapa en ren och cirkulär ekonomi. Med den gröna given blir det en aktiv styrning mot ren och koldioxidsnål teknik med stöd av offentliga investeringar och mer flexibilitet i det statliga stödet. Det blir också en skärpning av EU:s klimatmål.

EU:s industripolitik har utvecklats snabbt sedan den europeiska gröna given. Numera är det en blandning av generella insatser och satsningar som är inriktade på specifika sektorer. Skälen till denna utveckling är främst covid-19-pandemin, Rysslands invasion av Ukraina, och den intensifierade globala konkurrensen i synnerhet från Kina. Dessa har krävt och kräver insatser riktade mot särskilda sektorer. Dessutom har de medfört ett ökat fokus på strategiskt oberoende och resiliens. Det handlar om att göra EU mindre beroende av viktiga material, tekniker, livsmedel, säkerhet mm, samt utveckla förmågan att hantera framtida kriser.

Industripolitiken kan bli ännu mer selektiv och styrande om [kommissionens förslag](#) går igenom om en acceleration av industrins omställning. Övergripande handlar det om att stärka industriproduktionen i Europa och påskynda avkarboniseringen inom viktiga sektorer. Målen är att öka efterfrågan på rena produkter tillverkade i EU, stärka motståndskraften i Europas industriella

system och göra det enklare att bygga upp nya tillverkningsprojekt genom bland annat stöd till utveckling av industrikluster. Det föreslås också att det ska finnas krav vid offentlig upphandling att en andel av vissa produkter ska vara tillverkade i EU (Made in EU). Förhandlingarna om förslagen pågår.

Foto: Malcolm Hanes

behöver väga in även säkerhetsmässiga aspekter och ta ett större ansvar för att säkra utbudet av vissa varor och tjänster. De offentliga insatserna kan behöva öka inom både industrin och andra sektorer under flera år.

Ekonomer har identifierat flera risker med riktade offentliga stöd. De har även tagit fram förslag på hur riskerna kan reduceras. Övergripande gäller att staten sätter tydliga mål för stöden, förklarar vilka problem som stöden ska lösa och varför det inte går att lösa med generella insatser. Satsningar ska löpande utvärderas även ur det samhällsekonomiska perspektivet och satsningar som inte ger tydliga effekter ska avslutas. Samarbete med näringslivet kan ge viktig information, men staten måste kunna bortse från särintressen.

I praktiken är det enklare sagt än gjort. Men stöd finns att få från [OECD:s handbok](#) för utformning av industriella strategier. Utmaningarna från klimatomställningen har gjort att stödet för riktade offentliga satsningar har ökat. Det återstår att se om det leder till att vi går in i en ny era av industripolitik.

Världsläget gör marknaden till politik

Den globala ekonomin och internationella politiken präglas av konflikter. Den globala ekonomin anpassar sig successivt till den nya ordningen. Exempelvis har EU slutit nya handelsavtal och skyndat på förhandlingarna med flera länder. Samtidigt har länder som drabbats särskilt hårt av Kinas och USA:s aggressiva politik försökt hitta andra handelspartners. Men stora länder drar sig inte för att begränsa exporten av strategiska varor och tjänster eller skydda inhemsk industri med subventioner eller tullar. Kina använder sin kontroll över viktiga insatsvaror för att sätta press på andra länder, inklusive EU. Dessa problem försvinner troligen inte inom kort.

Utvecklingen i den internationella politiken och världshandeln har gjort det tydligt att samhälls ekonomin är sårbar i synnerhet när den är beroende av centrala produkter från ett land. Det har också blivit tydligt att den ekonomiska politiken

Lena Granqvist, samhällspolitisk chef
Håkan Regnér, chefsekonom
Oktober 2026

Samhällsekonomisk utblick är en serie rapporter där Saco följer och rapporterar om den ekonomiska utvecklingen. Under ledning av Sacos samhällspolitiska chef Lena Granqvist och Sacos chefsekonom Håkan Regnér analyserar vi viktiga och aktuella skeenden i samhälls ekonomin.

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Sacoförbunden samlar omkring 986 000 akademiker och närmar sig miljonen. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

